

SAĞLIK ÇALIŞANLARI VE ÖĞRENCİLERİNİN YAŞLILARA YÖNELİK TUTUMLARI: SİSTEMATİK DERLEME

ATTITUDES OF MEDICAL STAFF AND STUDENTS TOWARDS THE ELDERLY: SYSTEMATIC REVIEW

İşıl KALAYCI¹, Sercan ÖZBEK YAZICI², Metin ÖZKUL³, Gizem HELVACI²

¹Sorumlu Yazar, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Doğu Kampüsü, Çünür, Isparta, e-mail: isilkalayci@sdu.edu.tr

²Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Burdur

³Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Doğu Kampüsü, Çünür, Isparta

* Çalışma sözel bildiri olarak, 29 Temmuz 2017 – 01 Temmuz 2017 tarihinde, Aydın’da yapılan Adnan Menderes Üniversitesi 1. Uluslararası Sağlık Bilimleri Kongresi’nde sunulmuştur.

ÖZET

Amaç: Türkiye’de yaşlı nüfusu diğer yaş gruplarına göre daha hızlı bir şekilde artmaktadır. Yaşlılık döneminde kronik ve dejeneratif hastalıkların ilerleyen yaşa paralel olarak artması nedeniyle, yaşlıların tedavi ve bakım gereksinimleri yaşamın diğer dönemlerine göre fazladır. Sağlık çalışanları, sağlık bakım kalitesinin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Yaşlanmaya karşı olumsuz tutumlar, yaşlılara sağlanan sağlık hizmetlerinin kalitesinin azalmasına neden olmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki sağlık çalışanı ve öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumunu araştıran çalışmalarını tanımlamak ve sistematik olarak gözden geçirmektir.

Yöntem: Türk sağlık çalışanlarının ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını değerlendiren, İngilizce ve Türkçe yayınları kapsayan sistematik bir veri tabanı (Google Akademik ve Google) araştırması gerçekleştirildi. Taramada, “yaşlı”, “tutum”, “sağlık çalışanı (hemşire, doktor, fizyoterapist vd.)”, “öğrenciler” Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçekleri olan “YATÖ, KOGAN, UCLA-GA” anahtar sözcükleri kullanılmıştır. Tarama sonucunda toplam 21 çalışmaya ulaşılmış ve hepsi değerlendirilmiştir.

Bulgular: İncelenen araştırmaların %95,2’si sağlık çalışanı ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarını olumlu olarak bildirmiştir. Araştırmalar, yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşlı ile yaşama, çalışma deneyiminin tutum üzerindeki etkisini sık olarak değerlendirmiştir. Fakat çalışmalarda bu değişkenlerin tutum üzerine etkisi karşılaştırıldığında, sonuçların tutarlı olmadığı görülmektedir.

Ayrıca çalışmalar, yaşlılara yönelik öğrencilerin pozitif tutumlarının geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Son 50 yıldır sağlık hizmetleri çalışanları ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının belirlenmesine yönelik ilgi giderek artmaktadır. Fakat tutumlar ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar tartışmalıdır.

Sonuç: *Çalışmaların sonuçlara göre, sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik tutumları konusunda daha kapsamlı çalışmalar yapılması önerilebilir.*

Anahtar kelimeler: *Sağlık Hizmetleri, Öğrenci, Sağlık Çalışanları, Tutum, Yaşlı.*

ABSTRACT

Aim: *In Turkey, the elderly population is increasing at a higher speed than that of other age groups. The treatment and care needs of the elderly are more than the other periods of life, because chronic and degenerative diseases increase in parallel with age in the elderly period. Medical staff have an important role in the determination of the quality of health care. Negative attitudes towards the elderly and aging may cause decreases in quality health service provided to the elderly. The purpose of this study is to identify and systematically review the studies investigating attitudes of medical staff and students towards the elderly in Turkey.*

Method: *A systematic search of database covering English and Turkish language publications focusing on attitudes of Turkish medical staff and students towards the elderly was conducted. In this research, key words 'elderly', 'attitude', 'medical staff (nurse, doctor, physiotherapist etc.)', 'students', attitude scale towards elderly such as 'YATO,KOGAN,UCLA-GA' are used. At the end of the research, totally 21 studies were held and all of them were evaluated.*

Results: *%95.2 of study reviewed, attitudes of the health personnel and students towards the elderly were positively reported. Also the studies frequently evaluated effects of age, sex, level of education, experiences of living, working with the elderly on attitudes of medical staff and students towards elderly. However, when the effects of these variables on attitudes are compared, it seems that the results are inconsistent. Also, studies imply that the medical staff and students are required to improve their positive attitudes towards the elderly. During the past 50 years, therefore there has been increasing interest on identification of attitudes of medical staff and students towards the elderly. But the results from studies on attitudes are controversial.*

Conclusion: *According to the results, it suggests that more comprehensive studies on attitudes of medical staff towards the elderly are carried out.*

Key words: *Health Services, Student, Medical Staff, Attitude, Elderly*

1.GİRİŞ

Dünyada olduğu gibi, Türkiye'de de yaşlı nüfus oranı diğer yaş gruplarına göre hızla artmaktadır. Dünya nüfusunun %8,7'sini yaşlı nüfus oluştururken, 2016 yılında Türkiye'de bu oran %8,3'tür(1). Yaşlı bireylerin toplam nüfus içindeki sayısının ve oranının artması, yaşlılığın, modern toplumda önemli bir sorunsal alan olarak ortaya çıkmasına neden olmaktadır(2). Bireylerin beklenen yaşam süresinin artması, çok sayıda yaşlı bireyin kendisine bakmasını engelleyen sağlık sorunlarının, engelliliklerinin ve bakıma muhtaçlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır(3). Bu durumda olan yaşlılar, fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik anlamda başkalarına bağımlı hale gelmeye başlamıştır. Bu durum toplum üyelerinin yaşlılığa bakışını ve yaşlılara yönelik tutum ve davranışlarını etkilemektedir. Yaşlı ve yaşlılığa yönelik tutum ve davranışlar ise toplumlara göre değişmektedir. Geleneksel toplumlarda önemli bir toplumsal aktör olan yaşlı birey, geniş aile üzerindeki otoritesi, saygınlığı, ekonomik kaynakları elinde bulundurma, bilgeliği, toplumsal inanç ve değerlerin niteliği gibi özellikler bakımından değerlendirilmekte ve önemli kabul edilmekteydi. Geleneksel toplumlarda toplumsal çevre tarafından yaşlılara yüklenen anlam, modern toplumlarda, gittikçe daralan şekilde, aile üyeleriyle sınırlı hale gelerek, geçmişteki geleneksel konumları ve işlevleri oldukça azalmıştır. Yaşlı bireyler artık aileyi temsil etme gücünü, dolayısıyla aile ilişkilerini yönlendirme inisiyatifi kaybetmiştir(2). Türk kültüründe yaşlı, saygı duyulan birey olarak önemli bir statüyü işgal ederken kentleşmenin hızlanması, sanayileşmenin artması, köyden kente göçlerin yoğunluğu, kadınların çalışma hayatında daha fazla yer alması, geleneksel aile yapısından çekirdek aileye doğru hızlı bir dönüşümün yaşanması gibi toplumsal değişimler, yaşlılığa ve yaşlılara yönelik tutumları etkilemiştir(4). Yaşlılara yönelik olumsuz tutumlar ırkçılık, cinsiyet ve diğer ayrımcılık şekillerine benzer şekilde, bireyin kronolojik yaşına göre farklılıklar gösteren negatif tavır, eylem ve faaliyetler ile birlikte, birçok ön yargılardan

oluşmaktadır. Yaşlılara yönelik olumsuz tutumların sürekli görülmesi ve kitle iletişim araçları aracılığıyla tekrarlanması nedeniyle, bu olumsuz tutumlar yaşamın adeta doğal bir parçası haline gelmektedir(5).

Yaşlanma, bütün organizmayı etkileyen ve bireylerde bazı fizyolojik ve anatomik değişikliklere yol açan biyolojik bir süreçtir. Yaşlılık kronolojik yaş olarak değerlendirilmekte birlikte yaşlılığın en önemli göstergesi fonksiyonel kapasite ve işlev kaybıdır(2). Yaşlılık döneminde, kronik ve dejeneratif hastalıkların ilerleyen yaşa paralel olarak artması nedeniyle, yaşlıların tedavi ve bakım gereksinimleri yaşamın diğer dönemlerine göre fazladır ve hastanelere daha sık başvurmaktadırlar. Hastanede yatan yaşlı hastaların takibi daha zor ve yatış süreleri uzun olmaktadır. Türkiye Kronik Hastalıklar ve Risk Faktörleri Sıklığı Çalışmasına göre, ülkemizde 65 yaş üzeri nüfusun %74,1'inin, 75 yaş ve üzeri nüfusun ise %85,2'sinin sağlık sorunu olduğu saptanmıştır(6). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre, 2015 yılında yaşlılar sıklıkla dolaşım sistemi hastalıkları (%46,3), iyi huylu ve kötü huylu tümörler (%16,5) ve solunum sistemi hastalıkları (%13) nedeniyle hayatını kaybetmektedir(1). Sağlık sorunlarının arttığı yaşlılık döneminde, yaşlılara bakım veren sağlık çalışanları, sağlık bakım kalitesinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır(7). Yaşlılar ve yaşlanmaya karşı olumsuz tutumların, özellikle sağlık hizmeti verilen kurumların çalışanlarından oluşması, ciddi sonuçlara yol açmakta, bu tür sorunlara maruz kalan yaşlılar çeşitli ümitsizlikler yaşamaktadır. Dolayısıyla böyle bir sonuç, sadece yaşlı bireylerin tedavi süreçlerini ve bakım kalitesini olumsuz etkilememekte, onları psiko-sosyal bir yalnızlığa da itmektir(5). Gelişmiş ülkelerde, son 50 yıldır sağlık çalışanları ve bu alanda eğitim gören öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumları ve bunları etkileyen faktörleri belirleyen çalışmalara ilgi giderek artmaktadır. Fakat tutumlar ile ilgili yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar çelişkilidir.

Doherty ve ark.(2011) hemşirelerin ve öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu tutumlara sahip olduğunu bildirmiştir(8). Buna karşılık, Kearney ve ark.(2000) yaşlılara yönelik olumsuz tutumların da bulunduğunu tespit etmiştir(9).

Sağlık çalışanlarının ve öğrencilerinin tutumlarının tanımlanması ve yaşlılara yönelik olumlu tutumları teşvik eden yeni eğitim stratejilerinin düzenlenmesi, yaşlılara sunulan sağlık bakım kalitesinin artırılması için önemlidir. Eldeki çalışmanın amacı, Türkiye'deki sağlık çalışanlarının ve öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumunu araştıran çalışmalarını tanımlamak ve sistematik olarak gözden geçirmektir

2.GEREÇ VE YÖNTEM

Literatür taraması, kapsadığı yıllar açısından herhangi bir sınırlama yapılmaksızın, "Google Akademik" ve "Google" veri tabanlarında yapılmıştır. Taramada, "yaşlı", "tutum",

"sağlık çalışanı (hemşire, doktor, fizyoterapist vd.)", "öğrenciler" Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçekleri olan "YATÖ, KOGAN, UCLA-GA" anahtar sözcükleri kullanılmıştır.

Bu derlemeye, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmış ölçekler kullanılarak sağlık çalışanlarının ve öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumlarını değerlendiren ve Türkiye'de yapılmış, yayın dili Türkçe ya da İngilizce olan, yayınlanmış ve tam metni bulunan makaleler seçilmiştir. Tarama sonucunda toplam 21 çalışmaya ulaşılmış ve hepsi değerlendirilmiştir.

3.BULGULAR

Bu çalışmada 21 araştırma makalesi incelenmiştir. Araştırmalardan elde edilen bulgular "Örneklem Özellikleri, Kullanılan Ölçüm Araçları ve Elde Edilen Sonuçlar" başlıkları altında gruplandırılarak sunulmuştur(Tablo1).

No	Yazar/Yık	Örneklem	Ölçekler ve Ort. Puanlar	Sonuçlar
1	Yılmaz ve Özkan(2010)	167(Hemşirelik öğrencisi)	YATÖ- 100.9	Olumlu tutum
2	Soyuer ve ark.(2010)	363(SHMYO Odyometri, Radyoterapi, Radyoloji, Anestezi, Cerrahi teknikerliği, Ağız dış sağlığı, Paramedik Öğrencileri)	YATÖ- 70.6	Olumlu tutum
3	Ögenler ve ark.(2012)	170(Hekim)	YATÖ- 86.5	Olumlu tutum
4	Polat ve ark.(2014)	167(Hekim-Hemşire)	YATÖ- 81.5	Olumlu tutum
5	Yıldırım Usta ve ark.(2012)	145(Hemşirelik Öğrencisi)	YATÖ-84.01	Olumlu tutum
6	Ünal ve ark.(2012)]	49(Geriatri Merkezi Çalışanları; Sağlık ve İdari Personel)	YATÖ-68.4	Olumlu tutum
7	Özer ve Terkeş (2014)	285(Hemşirelik Öğrencisi=	YATÖ-68.2	Olumlu tutum
8	Altay ve Aydın(2015)	298(Hemşirelik Öğrencisi)	YATÖ- 68.8	Olumlu tutum
9	Köse ve ark.(2015)	227 (Hemşirelik, Tıp ve Sağlık Astsubay Öğrencileri)	YATÖ-50.0	Olumsuz tutum

1 0	Özbek Yazıcı ve ark.(2015)	50(Yaşlı Bakım Bölümü Öğrencileri)	YATÖ-83.8	Olumlu tutum
1 1	Ünsar ve ark.(2015)	319(Hemşirelik öğrencileri)	YATÖ-84.8	Olumlu tutum
1 2	Demir ve ark. (2016)	293(Hemşirelik öğrencileri)	YATÖ- 79.4	Olumlu tutum
1 3	Demiray- Dal Yılmaz(20 17)	175(Hemşirelik öğrencileri)	YATÖ:79.5	Olumlu tutum
1 4	Erdemir ve ark.(2011)	594(Hemşirelik, Fizyoterapi, Beslenme, Sosyal Hizmetler, Spor, Sağlık Yönetimi Öğrencileri)	KAOP-132.9	Olumlu tutum
1 5	Ayoğlu ve ark. (2014)	628(Hemşirelik ve Tıp Fakültesi Öğrencileri)	KAOP- 126.9	Olumlu tutum
1 6	Zehirlioğlu ve ark. (2015)	135(Hemşire)	KAOP-129.0	Düşük düzeyde olumlu tutum
1 7	Turan ve ark.(2016)	167(Fizyoterapi ve Hemşirelik öğrencileri)	KAOP- 131.2	Olumlu tutum
1 8	Özbek Yazıcı ve ark. (2016)	528(Hemşirelik, Fizyoterapi ve Yaşlı Bakım Bölümü öğrencileri)	KAOP- 125.6	Düşük düzeyde olumlu tutum
1 9	Şahin ve ark. (2012)	256(Hekim, Hemşire, Diyetisyen, Fizyoterapist, Psikolog ve Tıp/Hemşirelik Öğrencileri)	UCLA-GA- 49.5	Olumlu tutum
2 0	Duru- Aşiret ve ark. 2015)	227(Hemşire)	UCLA-GA- 48.0	Olumlu tutum
2 1	Şahin ve Erdem(201 7)	321(Hemşirelik Öğrencileri)	UCLA-GA- 44.7	Olumlu tutum

Tablo 1. Çalışmada Değerlendirilen Araştırmaların Özellikleri

Örneklem özellikleri

İncelenen araştırmalar, 2010 ve 2017 yılları arasında, tanımlayıcı ve kesitsel türde yapılmıştır. Araştırmaların örneklemini çoğunlukla öğrenciler oluşturmuştur. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumları sık değerlendirilmiştir. Ayrıca

hemşire ve hekimlerin tutumları belirlenirken sağlıkla ilişkili bölümlerden öğrenim gören diğer öğrencilerin(Fizyoterapi, Diyetisyen, yaşlı bakım bölümü öğrencileri vd.) tutumları da incelenmiştir.

Kullanılan ölçüm araçları

Yaşlılara yönelik tutumları belirlemek üzere yapılan çalışmalarda ülkemizde farklı ölçekler kullanılmaktadır. KOGAN ölçeği ve YATÖ en fazla tercih edilen ölçeklerdir (Tablo 1) (10). Tarama sonucunda ulaşılan çalışmalarda kullanılan ölçekler;

Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ): Vefikuluçay(2008) tarafından geliştirilmiş, geçerlilik ve güvenilirliği yapılmıştır. Ölçek 23 maddeden ve beşli likert tipte seçeneklerden oluşmaktadır(11). Yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumsuz tutum ifadeleri, olumlu tutum ifadelerinin tam tersi olarak puanlanmaktadır. Ölçekten alabilecekleri maksimum puan "115" ve minimum puan ise "23"dür. Ölçekten alınan puan arttıkça yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutum da artmaktadır.

UCLA Geriatrik Tutum Ölçeği(UCLA-GA): Ölçek on dört sorudan oluşmaktadır ve yaşlıya ilişkin tutumu değerlendirmek için kullanılmaktadır. Reuben ve arkadaşları tarafından 1998 yılında geliştirilen ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, 2011 yılında Şahin ve ark. tarafından yapılmıştır(12,13). Ölçek, beşli likert tipte seçeneklerden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 70'dir. Ölçekten alınan puanın artması yaşlıya yönelik tutumun pozitif olduğu anlamını taşımaktadır.

KOGAN Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeği: Kogan tarafından 1961 yılında geliştirilen ölçeğin, Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması, 2011 yılında Erdemir ve arkadaşları tarafından yapılmıştır(40). Yaşlılara yönelik tutumları belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. Ölçek 17 olumlu ve 17 olumsuz madde olmak üzere toplam 34 maddeden oluşmaktadır ve iki boyutlu bir ölçme aracıdır. Ölçek, altılı likert tipte seçeneklerden oluşmaktadır. Tüm maddelerden elde edilen puanlar toplanmakta ve toplam puana ulaşılmaktadır. Olumsuz tutumları gösteren ifadelerin puanlaması tersten hesaplanmaktadır. Ölçekten alınabilecek puan aralığı 34-204'dür. Ölçekten yüksek puan alınması yaşlıya yönelik pozitif tutumu, düşük puan alınması ise, yaşlıya yönelik negatif tutumu göstermektedir. Ölçekten alınan puanın 102

olması ise, yaşlıya karşı nötr tutum sergilendiğini göstermektedir.

Elde edilen sonuçlar

Son yıllarda tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaşlı nüfus artışı farklı alanlarda yeni yaklaşımların ortaya koyulmasını gerektirmektedir. Bu nedenle Türkiye'de sağlık hizmetlerinin farklı alanlarında eğitim gören öğrencilerin ve sağlık çalışanlarının yaşlıya yönelik tutumlarını ve tutumlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik çalışmalara olan ilgide artma gözlenmektedir(14). İncelenen araştırmalarda, yaşlıya yönelik tutumlar, ölçekten elde edilen puana göre olumlu ya da olumsuz olarak değerlendirilmiştir. Sağlık çalışanların ve öğrencilerin yaşlılara yönelik tutumlarını değerlendiren 18 araştırmada bu tutumların olumlu olduğu bildirilmiştir(Tablo1). Sadece Köse ve ark.'nın(2015)[14] araştırmasında hemşirelik, tıp ve sağlık astsubay öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Literatürde, sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik tutumlarının olumsuz olduğunu gösteren araştırmalar(9)kadar, nötr ya da olumlu yönde olduğunu gösteren araştırmalar da bulunmaktadır(7,8,15). Ayrıca Özbek Yazıcı ve ark.'nın(2016)[16] araştırmasında, Hemşirelik, Fizyoterapi ve Yaşlı Bakım Bölümü öğrencilerinin yaşlılara yönelik düşük düzeyde olumlu tutuma sahip olduğu ve Zehirlioğlu ve ark.'nın (2015)[17]araştırmasında hemşirelerin tutumlarının düşük düzeyde olumlu olduğunu bildirilmektedir. Benzer şekilde farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda, sağlık çalışanları ve öğrencilerinin yaşlılara karşı tutumlarının düşük düzeyde olumlu olduğu belirlenmiştir(18-21).

Araştırmalar yaşlıya yönelik tutumların belirlenmesinde bireyin sosyal ve demografik özellikleri, yaşlılarla birlikte yaşama ve çalışma deneyimi gibi değişkenlere odaklanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre yaşlıya yönelik tutumların bireyin kişisel ve çevresel özelliklerinden etkilendiği saptanmıştır. Bu derlemede incelenen bazı araştırmalarda, yaşlıya yönelik olumlu tutumların kadın cinsiyetiyle ilişkili olduğu belirlenmiştir(22, 23). Bununla birlikte, diğer çalışmalarda cinsiyet ile yaşlılara yönelik tutum arasında aynı ilişki bulunmamıştır(13,17, 22, 24-32).

Özbek Yazıcı ve ark.'nın(2016)[16] çalışmasında, öğrencilerin yaşları ile tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu belirlenmiştir. Bazı araştırmalar da sağlık çalışanı ve öğrencilerinin yaşı arttıkça yaşlıya yönelik daha olumlu tutumlara sahip olduğunu göstermiştir(33, 34). İncelenen diğer araştırmalarda ise yaş değişkeni ile yaşlıya yönelik tutumlar arasında anlamlı bir ilişki bildirilmemiştir(13, 14, 30-32, 35).

Bireylerin yaşlıya yönelik tutumları etkilediği düşünülen faktörlerden biri de yaşlılarla birlikte yaşama deneyimidir(10). Yıldırım Usta ve ark. (2012)[22] ve Ünsar ve ark. (2015)[29] yaşlılarla birlikte yaşama durumu ile yaşlıya yönelik tutum arasında pozitif bir ilişki olduğunu bildirirken, diğer araştırmalarda yaşlılarla birlikte yaşama durumunun tutuma etkisi bulunmamıştır(13, 23, 26, 27, 30, 32, 36, 37). Bireyin eğitim düzeyinin, çalışma deneyiminin ve yaşlanma hakkında bilgi seviyesinin, yaşlıya yönelik tutumları etkilediği belirtilmiştir(22, 34). İncelenen bazı araştırmalarda, yaşlılarla birlikte çalışma deneyiminin tutuma etkisi bulunmamıştır(17, 30).

Bireyin duygu, deneyim ve bilgi birikimindeki değişiklikler tutumu olumlu veya olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Bu durum, eğitimin tutumu değiştirebileceği anlamına gelebilmektedir(5). Belirli bir nüfusla ilgili bilgi eksikliği ise olumsuz tutumlara neden olabilmektedir. Önceki araştırmalar yaşlılık ve yaşlanma hakkında ki bilgi birikiminin yaşlıya yönelik tutumları etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermiştir(18). Yılmaz ve Özkan(2010)[36], Yıldırım Usta ve ark.(2012)[22], Özer ve Türkeş(2014)[23] ve Demiray ve Dal Yılmaz'ın(2017)[30] yaptıkları

araştırmalarda, 4. Sınıf öğrencilerinin 1. Sınıf öğrencilerinden daha fazla olumlu tutuma sahip olduklarını bildirilmektedir. Diğer yandan Şahin ve Erdem(2017)[38] ve Soyuer ve ark.'nın(2010)[24] araştırmasında, birinci sınıf öğrencilerinin yaşlıya yönelik tutumların daha olumlu olduğunu saptanmıştır. Literatürde, öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça daha olumlu tutumlara sahip olduğu gözlenmiştir(15, 18, 19).

İncelenen araştırmalarda tutum üzerinde en fazla yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, yaşlı ile yaşama ve çalışma deneyiminin etkisi değerlendirilmiştir. Fakat araştırmalarda bu değişkenlerin yaşlıya yönelik tutum üzerine etkisi karşılaştırıldığında, farklı sonuçların da elde edildiği görülmektedir. Diğer yandan tüm araştırmalarda, yaşlıya yönelik olumlu tutumlarının artırılmasının gerektiği önerilmekte ve geriatrik/gerontolojik eğitimin, öğrencilerin tutumlarının geliştirilmesinde etkili olduğu vurgulanmaktadır.

4.SONUÇ:

Küresel demografik değişimler, sağlık çalışanı ve öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumlarının geliştirilmesi ve yaşlılarla çalışma tercihlerinin artırılması konusunda zorunluluk oluşturmuştur. Bu amaçla çalışanların ve öğrencilerin tutumlarını etkileyen faktörlerin anlaşılması ve eğitim müfredatlarının bu yönde geliştirilmesi önemlidir. Özellikle geriatri ve gerontoloji konularının eğitim programlarında temel dersler olarak daha fazla yer almalıdır. Sağlık çalışanlarının tutumları toplumsal tutumlardan bağımsız değildir. Dolayısıyla, toplumun yaşlıya yönelik olumlu tutumlarını destekleyen ve geliştiren girişimlerin planlanması ve teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

1. Türkiye İstatistik Kurumu. İstatistiklerle Yaşlılar,2016.
<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24644>. (Erişim Tarihi: 01 Haziran 2017).
2. Kalaycı I, Özkul M. Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2017;8(18): 90-110.
3. Kalıncara V, Kalaycı I. Yaşlıya evde bakım hizmeti veren bireylerde yaşam doyumu, bakım yükü ve tükenmişlik. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2017;10(2):19-39.
4. Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı. Gülhane Tıp Dergisi, 2014;56:128-131
5. Kalaycı I, Özkul M, Özbek Yazıcı S, Kúpeli A. İhmal ve istismarın görünmeyen yüzü: yaşlı istismarı ve ihmeline bir önlem olarak sağlık hizmetlerinde yardımcı personel eğitiminin önemi. Sosyal Bilimler Dergisi, 2017;4(11):576-593.

6. Ünal B, Ergör G. Türkiye kronik hastalıklar ve risk faktörleri sıklığı çalışması. Ankara: Türkiye Halk Sağlığı Kurumu Sağlık Bakanlığı Yayın; 2013. s. 909:256.
7. Yen CH, Liao WC, Chen YR, Kao MC, Lee MC, Wang CC. A Chinese version of Kogan's attitude toward older people scale: reliability and validity assessment. *International Journal of Nursing Studies*, 2009;46(1):38-44.
8. Doherty M, Mitchell EA, O'Neill S. Attitudes of healthcare workers towards older people in a rural population: A survey using the Kogan Scale (Kogan scale kullanım incelemeleri). *Nursing Research and Practice (Electronic Journal)* 2011;1-7. <http://www.hindawi.com/journals/nrp/2011/352627/>. (Erişim tarihi: 25 Mayıs 2017).
9. Kearney N, Miller M, Paul J, Smith K. Oncology healthcare professionals' attitudes toward elderly people (Onkoloji sağlık bakım personelinin yaşlı insanlara tutumu). *Ann Oncol of Oncology*, 2000;11:599-601.
10. Liu YE, Norman IJ, While AE. Nurses' attitudes towards older people: A systematic review (Hemşirelerin yaşlı insanlara tutumu: Sistemik Derleme). *International Journal of Nursing Studies*, 2013;50(9):1271-1282
11. Vefikuluçay D. Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.
12. Reuben DB, Lee M, Davis JW, Eslami MS, Osterweil DG, Melchiorre S, et al. Development and validation of a geriatrics attitudes scale for primary care residents (Birincil bakım sakinleri için geriatri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve geçerliliği). *Journal of the American Geriatrics Society*, 1998;46:1425-1430
13. Şahin S, Mandiracioglu A, Tekin N, Senuzun F, Akcicek F. Attitudes toward the elderly among the health care providers: Reliability and validity of Turkish version of the UCLA Geriatrics Attitudes (UCLA-GA) scale (Sağlık hizmeti sağlayıcıları arasında yaşlılara yönelik tutumlar: UCLA Geriatri Tutumları (UCLA-GA) ölçeğinin Türkçe versiyonunun güvenilirliği ve geçerliliği). *Archives of gerontology and geriatrics*, 2012;55(1):205-209
14. Köse G, Ayhan H, Taştan S, İyigün E, Hatipoğlu S, Açikel CH. Sağlık alanında farklı bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 2015;57(2):145-151.
15. Bleijenberg N, Jansen MJM, Schuurmans MJ. Dutch nursing students' knowledge and attitudes towards older people-A longitudinal cohort study (Hollanda hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik bilgi ve tutumları: Boylamsal kohort çalışması). *Journal of Nursing Education and Practice*, 2012;2(2):1-8.
16. Özbek Yazıcı S, Kalaycı I, Kaya E, Tekin A. Sağlıkla İlgili Bölümlerde Okuyan Öğrencilerin Yaşlılara Yönelik Tutumları, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2016;15(2):601-614
17. Zehirlioğlu L, Yönt GH, Bayat E, Günay B. Hemşirelerin Yaşlılara Yönelik Tutumları ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hemşirelik E- Dergisi*, 2015;3(1):10-18.
18. Soderhamn O, Lindencrona C, Gustavsson SM. Attitudes towards older adults among nursing students and registered nurses in Sweden (İsveç'te hemşire öğrencileri ve lisanslı hemşireler arasındaki yaşlılara yönelik

- tutumlar). Nurse Education Today, 2001;21:225–229.
19. Hweidi IM, Al-Obeisat SM. Jordanian nursing students' attitudes toward the elderly (Ürdün hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları). Nurse Education Today, 2006;26(1):23-30.
20. Nochajski TH, Waldrop DP, Davis EL, Fabiano JA, Goldberg LJ. Factors that influence dental students' attitudes about older adults (Dış öğrencilerinin yaşlılar hakkındaki tutumlarını etkileyen faktörler). Journal of Dental Education, 2009;73(1):95-104.
21. Matarese M, Lommi M, Pedone C, Alvaro R, De Marinis MG. Nursing student attitudes towards older people: validity and reliability of the Italian version of the Kogan Attitudes towards Older People scale (Hemşirelik öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları: Kogan'ın yaşlılara yönelik tutum ölçeğinin İtalyan versiyonunun geçerlilik güvenilirlik çalışması). Journal of Advanced Nursing, 2013;69(1):175-184.
22. Usta Yıldırım Y, Demir Y, Yonder M, Yıldız A. Nursing students' attitudes toward ageism in Turkey (Türkiye'de hemşirelik öğrencilerinin yaşlanmaya yönelik tutumları). Archives of Gerontology and Geriatrics, 2012;54:90–93.
23. Özer ZC, Terkeş N. Evaluation of nursing student's attitudes towards ageism in Turkey (Türkiye'de Hemşirelik öğrencilerinin yaşlanmaya yönelik tutumlarının değerlendirilmesi). Procedia-Social and Behavioral Sciences, 2014;116:2512-2515
24. Soyuer F, Ünal D, Güleser N, Elmalı F. Sağlık meslek yüksekokulu öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları ve bu tutumların bazı demografik değişkenlerle ilişkisi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2010;3:20-25.
25. Ünal D, Soyuer F, Elmalı F. Geriatri merkezi çalışanlarında yaşlı tutumunun değerlendirilmesi. Kafkas Tıp Bilimleri Dergisi, 2012;2(3):115-120.
26. Ögenler O, Yapıcı G, Taşdelen B, Akça T. Mersin ilinde bir grup hekimin yaşlı ayrımcılığı hakkındaki görüşleri. Türk Geriatri Dergisi, 2012;15(4):409-415.
27. Altay B, Aydın T. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarının değerlendirilmesi. Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi, 2015;12(1):11-18
28. Özbek Yazıcı S, Kalaycı I, Esin K, Tekin A. Yaşlı bakım programı öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 2015;8(2):77-87.
29. Ünsar S, Erol Ö, Kurt S, Türüng F, Dinlegör Sekmen I, Sak C, Türksen S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının incelenmesi. Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi, 2015;4(2):61-67
30. Demiray T, Dal Yılmaz Ü. Opinions of the nursing students on ageism (Hemşirelik öğrencilerinin yaşlanma üzerine fikirleri). Istanbul Medical Journal, 2017;18(1):7-12.
31. Turan E, Yanardag M, Metintas S. Attitudes of students of health sciences towards the older persons (Sağlık bilimleri öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları). Nurse education today, 2016;36:53-57.
32. Duru Aşiret G, Türten Kaymaz T, Canbolat Ö, Kapucu S, Hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumları. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2015;17(1):10-20
33. Lambrinou E, Sourtzi P, Kalokerinou A, Lemonidou C. Attitudes and knowledge of the Greek nursing students towards older people (Yunan Hemşirelik Öğrencilerinin yaşlılara

- yönelik bilgi ve tutumları). Nurse Education Today, 2009;29(6):617-622.
34. Leung S, LoGiudice D, Schwarz J, Brand C. Hospital doctors' attitudes towards older people (Hastane doktorlarının yaşlılara yönelik tutumları). Internal Medicine Journal, 2011;41:308-314.
  35. Ayoğlu F. N, Kulakçı H, Ayyıldız T. K, Aslan G. K, Veren, F. Attitudes of Turkish nursing and medical students toward elderly people (Türk hemşirelik ve tıp öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutumları). Journal of Transcultural Nursing, 2014;25(3):241-248.
  36. Yılmaz E, Özkan S. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 2010;3:35-52.
  37. Polat Ü, Karadağ A, Ülger Z, Demir N. Nurses' and physicians' perceptions of older people and attitudes towards older people: Ageism in a hospital in Turkey (Hemşirelerin ve hekimlerin yaşlılık algıları ve yaşlılara yönelik tutumları: Türkiye'de bir hastanede yaşlı ayrımcılığı). Contemporary nurse, 2014;48(1):88-97
  38. Şahin H, Erdem Y. Hemşirelik Öğrencilerinin Yaşlılara Yönelik Tutumunun Belirlenmesi. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2017;(1)219-232.
  39. Demir G, Biçer S, Bulucu-Böyüksoy G D, Özen B. Attitudes of nursing students about ageism and the related factors (Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı ve ilişkili faktörler hakkındaki tutumları). International Journal of Caring Sciences, 2016;9(3):900.
  40. Erdemir F, Kav S, Cıtaç EA, Hanoglu Z, Karahan A. A. Turkish version of Kogan's attitude toward older people (KAOP) scale: reliability and validity assessment (Kogan'ın Yaşlılara Yönelik Tutum Ölçeğinin (KAOP)

Türk versiyonu: güvenilirlik ve geçerlilik değerlendirmesi). Archives of Gerontology and Geriatrics, 2011; 30:1- 4.